

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 336:621.039.586

Н. А. Фукс,
канд. екон. наук, доцент кафедри
правового регулювання економіки
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

Досліджено правові засади фінансування заходів, спрямованих на подолання наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Виявлені проблеми, які перешкоджають реалізації норм чинного спеціального законодавства, запропоновані шляхи щодо їх розв'язання.

Ключові слова: Чорнобильська катастрофа, щорічні закони України «Про Державний бюджет України», видатки Державного бюджету України, міжнародна фінансова допомога.

Исследованы правовые основы финансирования мероприятий, направленных на преодоление последствий аварии на Чернобыльской АЭС. Выявлены проблемы, которые препятствуют реализации норм действующего специального законодательства, предложены пути их решения.

Ключевые слова: Чернобыльская катастрофа, ежегодные законы Украины «О Государственном бюджете Украины», расходы Государственного бюджета Украины, международная финансовая помощь.

This research shows legal principles of financing activities, aimed at overcoming the consequences of the Chernobyl. It concerns the problems, which hinder the implementation of the current special legislation and contains suggestions for their solution.

Key words: The Chernobyl disaster, annual laws of Ukraine «On the State budget of Ukraine», expenditures of the State budget of Ukraine, international financial aid.

Аварія на Чорнобильській АЕС (ЧАЕС) 26 квітня 1986 р. — це безпрецедентне глобальне явище, найбільша техногенна та еко-

логічна катастрофа сучасності, яка призвела до забруднення понад 100 тис. кв. км земної поверхні на території України, Білорусі і Російської Федерації [13, с. 3]. Як офіційно визнано у звітах західних фахівців, радіоактивно забруднені території складають 5 % площі України, 23 % — Білорусі і 1,5 % — Російської Федерації [3]. Внаслідок Чорнобильської катастрофи радіоактивними нуклідами вражено понад 5 тис. міст, селищ і сіл названих держав [13, с. 3], загалом постраждало близько 5 млн людей.

Чорнобильська катастрофа призвела до безпрецедентного опромінення населення нашої держави. За даними Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи (МНС), внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС 95 % території України зазнало різного ступеню радіоактивного забруднення [3]. Ця техногенна катастрофа істотно змінила життя мільйонів людей. З місць постійного проживання було евакуйовано та переселено понад 162 тис. осіб [4]. На територіях, що зазнали радіоактивного забруднення, за даними, наведеними у Загальнодержавній програмі подолання наслідків Чорнобильської катастрофи на 2006—2010 роки, нині проживає 2054685 постраждалих, у тому числі 472191 дитина віком до 14 років [4]. Статус потерпілого від наслідків аварії на ЧАЕС в Україні мають 2 млн 307 тис. осіб, з яких майже 267 тис. — безпосередні учасники ліквідації та більше 2 млн — потерпілі від аварії, серед яких приблизно півмільйона — діти [16].

Чорнобильська катастрофа стала і є досі причиною суттєвих економічних втрат України: аварія зруйнувала нормальну життєдіяльність та виробництво у багатьох її регіонах, призвела до зниження виробництва електроенергії для потреб економіки, суттєві збитки були завдані сільськогосподарським і промисловим об'єктам, постраждали лісові масиви та водне господарство. Так, на сьогодні радіоактивно забруднені території становлять близько 5 млн га, з майже 1 млн га сільськогосподарських угідь потребують реабілітаційних заходів і повернення у господарське використання понад 130 тис. га [16]. Держава зазнає величезних збитків: за розрахунками українських спеціалістів, сумарні економічні збитки для України до 2015 р. становитимуть 179 млрд дол. США [15]. Аварія на Чорнобильській АЕС також суттєво змінила радіаційну обстановку на значних територіях у багатьох європейських країнах — її наслідки відчули Швеція, Норвегія, Польща, Велика Британія та інші країни Європи.

Майже чверть століття Україна за рахунок власних фінансових ресурсів та коштів міжнародних фінансових організацій долає наслідки жакливної техногенної катастрофи, що сталася на Чорнобильській АЕС, проте й досі кардинального покращення ситуації не спостерігається. Розв'язати цю складну комплексну проблему не вдається через низку причин об'єктивної і суб'єктивної природи. Перш за все, слід підкреслити, що проблема, яка виникла після 26 квітня 1986 р., є багатоаспектною і включає в себе політичні, економічні, соціальні, правові, медичні, психологічні, культурні, морально-етичні та інші питання. Для їх розв'язання необхідна політична воля, відповідні фінансові ресурси і, безумовно, інноваційні напрацювання наукової еліти, яка зобов'язана вказати державі і суспільству шлях вирішення перелічених вище питань. Процес подолання наслідків Чорнобильської катастрофи має довготривалий характер, а тому вимагає цілеспрямованості і наполегливості від України та її громадян.

На жаль, сучасна вітчизняна наука — економічна, юридична, технічна, медична та інші галузі не приділяють належної уваги дослідженню так званих Чорнобильських проблем, переважно сконцентрувавшись на техніко-технологічних та медичних аспектах катастрофи. Що стосується юридичної науки, то вперше питання про необхідність вивчення правових проблем, породжених Чорнобильською катастрофою, обґрунтував доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України В. Ф. Опришко, зазначивши, що у цій сфері є немало досить актуальних і здебільшого гострих питань для представників науки конституційного, адміністративного, фінансового, трудового, цивільного, господарського, кримінального та інших галузей права [14, с. 6]. В контексті даної наукової роботи увага зосереджується саме на фінансово-правових питаннях ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, оскільки подолання негативних впливів техногенної аварії такого масштабу потребує не лише величезних фінансових ресурсів, а й відповідного правового механізму їх мобілізації, розподілу і використання для задоволення публічного інтересу — реабілітації забруднених територій та забезпечення соціального захисту постраждалого через аварію населення. Суспільні відносини, які при цьому виникають, змінюються та припиняються, регулюються фінансово-правовими нормами, вираженими у категоричній формі і забезпеченими си-

лою державного примусу. Отже, через них проявляється виключна владноорганізуюча роль держави.

Згідно із ст. 16 Конституції України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи — катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави [12]. Із зазначеного положення випливає, що саме на державу покладається обов'язок ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, держава зобов'язана забезпечити соціальний захист постраждалого населення та відновлення виведених з господарського використання територій.

Необхідно підкреслити, що держава взяла на себе тягар щодо вирішення Чорнобильських проблем задовго до прийняття Основного Закону, ще у 1991 р. Так, відповідно до ч. 1 ст. 13 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 р. № 796-ХІІ держава бере на себе відповідальність за завдану шкоду громадянам та зобов'язується відшкодувати її за: 1) пошкодження здоров'я або втрату працездатності громадянами та їх дітьми, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; 2) втрату годувальника, якщо його смерть пов'язана з Чорнобильською катастрофою; 3) матеріальні втрати, що їх зазнали громадяни та їх сім'ї у зв'язку з Чорнобильською катастрофою, відповідно до цього Закону та інших актів законодавства України [8], а ч. 1 ст. 6 Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 27 лютого 1991 р. № 791а-ХІІ передбачено, що фінансування робіт для подолання наслідків Чорнобильської катастрофи має здійснюватися за рахунок Державного бюджету України, а також інших фінансових надходжень [5].

Отже, реалізація державою відповідних заходів має здійснюватися насамперед за рахунок державних коштів, а саме передбачатися в основному фінансовому плані держави — Державному бюджеті України, який відповідно до ст. 96 Конституції України затверджується щорічно Верховною Радою України на період з 1 січня по 31 грудня, а за особливих обставин — на інший період шляхом прийняття Закону про Державний бюджет України [12]. Безпосередньо для досягнення зазначеної мети у складі Державного бюджету України відповідно до чинного законодавства утво-

рюється Фонд для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення [6, 9, 10].

Щорічне планування видатків на розв'язання проблем, пов'язаних із Чорнобильською катастрофою, регулюється нормами Бюджетного кодексу України. Так, у п. 17 ст. 87 нині чинного Бюджетного кодексу України від 21 червня 2001 р. № 2542-III, який втратить чинність 1 січня 2011 р. на підставі Бюджетного кодексу України від 8 липня 2010 р. 2456-VI, передбачено, що до видатків, що здійснюються з Державного бюджету України, належать видатки на державні програми з ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки, попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха [1]. Що стосується нового Бюджетного кодексу України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI [2], набрання чинності яким відбудеться 1 січня 2011 р., то, виходячи зі змісту ст. 87 даного нормативно-правового акту виходить, що видатки, які здійснюються з Державного бюджету України, можуть бути спрямовані як на програми соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи (п. п. б) п. 9 ст. 87), так і на державні програми з ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки, запобігання виникненню та ліквідації надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха (п. 17 ст. 87). Таким чином, у Бюджетному кодексі України від 8 липня 2010 р. однозначно закріплена норма, що має забезпечити з 1 січня 2011 р. планування державних видатків на фінансування заходів, які пов'язані не лише з подоланням наслідків техногенної катастрофи на відповідних територіях, а й спрямовані на соціальний захист осіб, які мають статус потерпілих від аварії на ЧАЕС, що, зрозуміло, має більшу пріоритетну значущість.

Необхідно відмітити, що вперше на рівні Закону про Державний бюджет питання фінансування заходів, пов'язаних із ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи, були врегульовані в Законі Української Радянської Соціалістичної Республіки «Про Республіканський бюджет Української РСР на 1991 рік» від 25 грудня 1990 р. № 579-XII [11]. Так, у ст. 8 даного Закону було передбачено запровадження, починаючи з другого півріччя 1991 р., внесків у розмірі 3 % від фонду споживання (фонду заробітної

плати) всіх госпрозрахункових підприємств, об'єднань і організацій, незалежно від форм власності і підпорядкованості, розташованих на території Української РСР, для фінансування заходів по реалізації Закону Української РСР «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», з віднесенням зазначених витрат на собівартість продукції (робіт, послуг).

На жаль, упродовж майже чверті століття, відколи Україна самостійно здійснює видатки на ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи, обсяги державних коштів на відповідні заходи відчутно скорочуються. Так, за період з 1986 по 1991 рік прямі витрати України на пом'якшення наслідків Чорнобильської катастрофи за рахунок усіх джерел фінансування складали близько 6 млрд дол. США [15]. Протягом 1992—2006 рр. питома вага витрат на реалізацію поставленої мети постійно зменшується і в 2005 р. становила менше 3 % видатків Державного бюджету. При цьому за період з 1991 по 2005 рік витрати держави на ліквідацію наслідків катастрофи досягли майже 8 млрд дол. США [4]. У 1996—2005 рр., як показує аналіз, фінансування заходів з ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи здійснювалося за відповідними бюджетними програмами, які виконувалися не в повному обсязі переважно внаслідок обмеженого бюджетного фінансування. В результаті це призвело до виникнення нових економічних та соціальних проблем.

Так, з 2005 р. фінансування видатків на соціальний захист постраждалих громадян здійснюється за вісьмома бюджетними програмами, головним розпорядником коштів яких визначено Міністерство праці та соціальної політики України. Як було зазначено на парламентських слуханнях «Сучасний стан та актуальні завдання подолання наслідків Чорнобильської катастрофи» від 8 квітня 2009 р., Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» та відповідні державні програми протягом 2004—2009 рр. фактично не виконуються [16]. Головна причина невиконання — відсутність реальних коштів на реалізацію чорнобильських програм. Лише на виконання даного Закону потрібно 50 млрд грн. Фактично наявними є пенсійні виплати на рівні трохи більше 6 млрд грн і 2 млрд 100 тис. грн — на всі соціальні програми [16]. Отже, Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» потребує

фінансового забезпечення, яке перевищує можливості нашої держави. Державний бюджет України на 2009 р. у частині виконання чорнобильських програм зведено практично до нуля, майже відсутнє фінансування на безоплатну медичну допомогу, пенсії інвалідів-чорнобильців нижчі, ніж реальний прожитковий мінімум.

Така ситуація насамперед обумовлюється тим, що наша держава від початку її розбудови є заручником нестабільності соціально-економічних умов розвитку, яка є перманентним явищем: перехід від адміністративно-командної до ринкової економіки, втрата зовнішніх ринків збуту продукції, розірвання відносин з партнерами із сусідніх держав та поступове їх відновлення, розбалансування господарства внаслідок світових економічних криз 1998—1999 рр. і 2008—2009 рр. не дають можливості забезпечити необхідну фінансову базу для реалізації нагальних заходів для ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.

Проте і за таких умов далеко не усе можна пояснити впливом економічної кризи. До певної міри причиною ситуації, яка склалася, є відсутність стратегічного бачення Чорнобильської проблематики у тих, від кого залежить доля постраждалих людей, а це перш за все держава та уповноважені нею органи в особі відповідних посадовців. Про це, зокрема, свідчить той факт, що Закон України «Про Загальнодержавну програму подолання наслідків Чорнобильської катастрофи на 2006—2010 роки» парламент України спромігся прийняти лише 14 березня 2006 р. [4] — майже через двадцять років після аварії! В той же час, у сусідній державі — Білорусі першу таку програму затвердили у 1992 р., а згодом — ще дві програми. На сьогодні в Білорусі реалізується вже четверта програма, при цьому бюджетні витрати на її реалізацію склали 19 млрд дол. США. За цей час Україна опанувала лише 9 млрд дол. США [16].

Закон України «Про Загальнодержавну програму подолання наслідків Чорнобильської катастрофи на 2006—2010 роки» від 14 березня 2006 р. № 3522-IV зобов'язав Кабінет Міністрів України під час формування проекту Державного бюджету України на відповідний рік передбачати видатки на фінансування заходів зазначеної Програми, виходячи з фінансових можливостей Державного бюджету. Завдяки реабілітаційним процесам і заходам, які були передбачені Програмою, планувалося повернути частину території зони відчуження для господарського використання. Як результат Загальнодержавної програми подолання наслідків Чор-

нобильської катастрофи на 2006—2010 роки очікувалася реалізація заходів щодо подальшої соціальної, медичної і психологічної реабілітації населення та його протирадіаційного захисту, переважне завершення економічного відродження населених пунктів і територій за межами зони відчуження, що зазнали радіоактивного забруднення, а також місць компактного проживання переселених громадян.

Однак, незважаючи на завершення періоду, на який була розрахована Програма, перед Україною, як і раніше, стоїть сукупність не розв'язаних проблем, пов'язаних з Чорнобильською катастрофою, які умовно можна поділити на дві групи, — це проблеми відновлення радіоактивно забруднених територій та соціальний захист постраждалого внаслідок аварії населення. Наданий час, за офіційними даними, майже 90 % коштів, запланованих у Державному бюджеті України на ліквідацію наслідків аварії, мають соціальну спрямованість. Проте й досі у чорнобильців є безліч проблем, серед яких три головні — це медичне, житлове та пенсійне забезпечення. Ці проблеми залишаються не вирішеними через відсутність необхідних фінансових ресурсів. Але таке пояснення може бути спростовано лише одним фактом: у той час, як для 3 млн чорнобильців медичне забезпечення скоротили у вісім разів до 7 млн грн, для урядової клініки «Феофанія» передбачено фінансування в обсязі 100 млн грн [16]. На жаль, це не поодинокий приклад. Отже, причиною недофінансування не завжди є відсутність коштів, нерідко — це не бажання їх спрямовувати на пріоритетні цілі, використовувати за цільовим призначенням і т. п.

Повертаючись до оцінки реальних економічних можливостей України для усунення негативних наслідків Чорнобильського лиха, все ж таки необхідно визнати, що у найближчі десятки років, наша держава їх не матиме, у зв'язку з чим необхідною є допомога міжнародного співтовариства. Відповідно до Загальнодержавної програми подолання наслідків Чорнобильської катастрофи на 2006—2010 роки її складовою частиною є виконання Плану здійснення заходів на об'єкті «Укриття», фінансування якого здійснюється згідно з Рамковою угодою між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР) стосовно діяльності Чорнобильського фонду «Укриття» в Україні, ратифікованою Законом України від 4 лютого 1998 року № 80/98-ВР [7]. Вагомим внеском у вирішення проблем зняття Чорнобильської АЕС

з експлуатації та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему стало прийняття Європейським банком реконструкції та розвитку безпрецедентного рішення про надання Україні 135 млн євро з власних прибутків для реалізації чорнобильських проектів [16] — будівництва нового безпечного конфайнмента та сховища відпрацьованого ядерного палива, завершення яких було заплановано на 2012 р. На жаль, реалізація цих проектів затримується, що свідчить про незадовільну організацію та управління коштами, спрямованими з усіх наявних джерел для їх фінансування. Таким чином, подолання наслідків катастрофи уповільнюється внаслідок дії суб'єктивних факторів, а Чорнобильська АЕС залишається об'єктом, який несе потенційну загрозу і через двадцять чотири роки після катастрофи.

З огляду на вищевикладене, на сучасному етапі фінансово-правового регулювання подолання наслідків аварії на ЧАЕС можна виділити такі нагальні проблеми:

1. Норми чинних законів, які складають так зване Чорнобильське законодавство, рекомендації численних парламентських слухань з питань подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, урядові рішення із зазначених питань систематично не виконуються. Обсяги бюджетного фінансування Чорнобильських програм з кожним роком зменшуються і характеризуються невідповідністю розрахунковим обсягам, які подаються у бюджетних запитах уповноваженими на це розпорядниками бюджетних коштів, обсягам, затвердженим у Державному бюджеті на відповідний рік. Як показують результати проведених Рахунковою палатою України численнях аудиторських перевірок, наявне фінансове забезпечення (близько 5,5—6 млрд грн щорічно), дія нормативно-правових актів (прийнято понад 800 документів) за усі ці роки не забезпечили розв'язання жодної з проблем, які виникли внаслідок аварії на Чорнобильській атомній електростанції [16]. А це й виконання соціальних гарантій держави, комплексне вирішення екологічних, технологічних проблем, перетворення об'єкта «Укриття» в екологічно безпечну систему тощо.

2. Фінансування видатків Чорнобильських бюджетних програм здійснюється за залишковим принципом. Аудиторами Рахункової палати України встановлено, що видатки у 2007—2009 рр. на підтримку у безпечному стані енергоблоків та об'єкта «Укриття» ЧАЕС становили 56,2 %, а на заходи з підготовки до зняття з експлуатації атомних блоків і поводження з відпрацьованим ядер-

ним паливом та радіоактивними відходами на Чорнобильській АЕС — 14,5 % від загальної потреби, зазначеної у бюджетних запитах МНС, та 97,7 % і 68,4 % від обсягу коштів, передбачених законами про Державний бюджет на відповідні роки [19]. Таким чином, порушується й принцип пріоритетності фінансування зазначених робіт.

3. Ефективному використанню коштів як Державного бюджету, так і міжнародної технічної допомоги перешкоджає відсутність належної взаємодії та координації діяльності центральних органів виконавчої влади у виконанні ними завдань, пов'язаних із вирішенням Чорнобильських проблем. Як наслідок, планування робіт здійснюється безсистемно, а управління коштами, виділеними на дані цілі, — неефективно. Такого висновку дотримуються не лише вітчизняні аудитори, а й міжнародні експерти. Зокрема, експерти ООН стверджують, що на даному етапі ООН не володіє точними даними про обсяги витрачених за цільовим призначенням коштів, виділених міжнародними донорами забрудненим територіям. Офіційні представники цієї організації переконані, що йдеться про сотні мільйонів доларів, які не завжди були використані ефективно. Такі висновки, в свою чергу, підвищують ризик згортання міжнародної фінансової допомоги, спрямованої на гуманітарні програми, що значно посилять навантаження на Державний бюджет України.

Наявність зазначених Чорнобильських проблем вкотре була доведена на парламентських слуханнях «Сучасний стан та актуальні завдання подолання наслідків Чорнобильської катастрофи», проведених 8 квітня 2009 р., а необхідність їх вирішення задекларована у Рекомендаціях, схвалених Постановою Верховною Радою України від 21 травня 2009 р. № 1368-VI [17]. Необхідно відмітити, що відсутність конкретного результату при вирішенні питань, пов'язаних із Чорнобильською катастрофою, є переважно наслідком неналежного правозастосування за наявності необхідних правових норм.

На покращення правового механізму фінансування заходів, пов'язаних із подоланням наслідків Чорнобильської катастрофи, спрямований Указ Президента України «Про заходи, пов'язані з 25-ми роковинами Чорнобильської катастрофи» від 11 жовтня 2010 р. № 937/2010 [18]. Даний нормативно-правовий акт зобов'язує Кабінет Міністрів України проаналізувати заходи, вжиті щодо подолання наслідків Чорнобильської катастрофи в Україні,

розглянути стан виконання Загальнодержавної програми подолання наслідків Чорнобильської катастрофи на 2006—2010 роки, законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань соціального захисту населення, яке постраждало внаслідок Чорнобильської катастрофи, та підготувати за результатами такої роботи пропозиції щодо поліпшення ситуації у цих сферах. Вкотре наголошується, що Уряд України має передбачити під час доопрацювання проекту Закону про Державний бюджет України на 2011 рік видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Напередодні двадцять п'ятих роковин Чорнобильської катастрофи, беручи до уваги важливість аналізу комплексу заходів, спрямованих на подальшу соціальну, медичну і психологічну реабілітацію громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, економічне відродження та забезпечення сталого розвитку населених пунктів і територій за межами зони відчуження, що зазнали радіоактивного забруднення, а також місць компактного проживання переселених громадян, зміцнення та підтримку бар'єрів радіаційної безпеки, зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкту «Укриття» в екологічно безпечну систему у березні 2011 року планується провести чергові Чорнобильські парламентські слухання на тему: «Сучасний стан та актуальні завдання подолання наслідків Чорнобильської катастрофи».

Отже, правове забезпечення вирішення Чорнобильських проблем, у тому числі фінансово-правовий аспект, є одним з першочергових напрямів діяльності органів державної влади. Залишається сподіватися на ефективне їх подолання у найближчій перспективі.

Література

1. Бюджетний кодекс України від 21 червня 2001 р. № 2542-III // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 37. — Ст. 189 (втрапить чинність 1 січня 2011 р. на підставі Бюджетного кодексу України від 8 липня 2010 р. 2456-VI).
2. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI // Офіційний вісник України. — 2010. — № 59. — Ст. 2047 (набрання чинності відбудеться 1 січня 2011 р.).
3. Екологічні, медико-соціальні та гуманітарні наслідки аварії на Чорнобильській АЕС в оцінках міжнародної спільноти: висновки для

України [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/januar2009/2.htm>.

4. Закон України «Про Загальнодержавну програму подолання наслідків Чорнобильської катастрофи на 2006—2010 роки» від 14 березня 2006 р. № 3522-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 34. — Ст. 290.

5. Закон України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 27 лютого 1991 р. № 791а-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991. — № 16. — С. 198.

6. Закон України «Про систему оподаткування» від 25 червня 1991 р. № 1251-XII в редакції Закону від 18 лютого 1997 р. № 77/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 16. — Ст. 119.

7. Закон України «Про ратифікацію Рамкової угоди між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку стосовно діяльності Чорнобильського фонду «Укриття» в Україні» від 4 лютого 1998 р. № 80/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 24. — Ст. 142.

8. Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 р. № 796-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991. — № 16. — С. 200.

9. Закон України «Про формування Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення» від 20 червня 1997 р. № 386/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 36. — Ст. 229.

10. Закон України «Про формування, порядок надходження і використання коштів Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення» від 10 лютого 2000 р. № 1445-III // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 13. — Ст. 100.

11. Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки «Про Республіканський бюджет Української РСР на 1991 рік» від 25 грудня 1990 р. № 579-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991. — № 5. — Ст. 23.

12. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.

13. Найбільша техногенна катастрофа ХХ століття. З нагоди 20-річчя аварії на ЧАЕС // Вісник Національної академії наук України. — 2006. — № 6. — С. 3—5.

14. *Опришко В. Ф.* Правові Чорнобильські проблеми // Правове регулювання економіки: Зб. наук. праць / Відп. ред. В. Ф. Опришко. — 2009. — № 9. — С. 5—27.

15. Парламентські слухання «20 років Чорнобильської катастрофи: підсумки і перспективи» від 26 квітня 2006 року [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://static.rada.gov.ua/zakon/skl4/par_sl/sl260406.htm.

16. Парламентські слухання «Сучасний стан та актуальні завдання подолання наслідків Чорнобильської катастрофи» від 8 квітня 2009 р. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/sl0804109.htm.

17. Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: Сучасний стан та актуальні завдання подолання наслідків Чорнобильської катастрофи» від 21 травня 2009 р. № 1368-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2009. — № 43. — Ст. 643.

18. Указ Президента України «Про заходи, пов'язані з 25-ми роковинами Чорнобильської катастрофи» від 11 жовтня 2010 р. № 937/2010 // Офіційний вісник Президента України. — 2010. — № 28. — Ст. 908.

19. Чорнобиль живий — потенційна загроза залишається ... // Офіційне повідомлення Рахункової палати України від 9 лютого 2010 р., розглянуто Колегією Рахункової палати 19 січня 2010 р. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16723548>.

Стаття надійшла до редакції 17.05.10

УДК 349.412.2

О. В. Грицак,
аспірантка Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ВИКУПУ І ПРИМУСОВОГО ВІДЧУЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ДЛЯ СУСПІЛЬНИХ ПОТРЕБ ЧИ З МОТИВІВ СУСПІЛЬНОЇ НЕОБХІДНОСТІ

Стаття присвячена дослідженню особливостей та проблем нормативно-правової бази, яка регламентує викуп для суспільних потреб і відчуження з мотивів суспільної необхідності земель, що перебувають у приватній власності, та нерухомого майна, що на ній розміщене.

Ключові слова: Чорнобильська катастрофа, суспільна необхідність, суспільна потреба.